

החוט המשולש, חג הסוכות, שמחת בית השואבה, שמיני עצרת, על פי גילוייו של הגר"א שבית המקדש השלישי יבנה בחג הסוכות

(לרגל יום ההילולא של הגר"א מזוילנא זי"ע י"ט בתשרי)

הרי ששמיני עצרת הוא השלמה לחג הסוכות. וצריך להבין מהו הקשר בין שמיני עצרת לחג הסוכות.

סיום קריאת כל פרשיות התורה ומשחת התורה בריקודים בשמיני עצרת

ואם בשמיני עצרת עסקין ראוי לבאר גם כן, מה ראו חכמינו ז"ל על ככה שתיקנו לסיים בכל שנה בשמיני עצרת את סדר קריאת כל פרשיות התורה בכל שבתות השנה בקריאת פרשת "וזאת הברכה", ולשמוח בשמחת התורה בריקודים ומחולות, וכל אחד מישראל עולה לתורה, וצריך ביאור מדוע קבעו לעשות כן דוקא בשמיני עצרת ולא בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו. ביאור נשגב על כך מצינו ב"מאור עינים" (פרשת אמור), הנה הדברים בלשון קדשו:

"כי כל חלקי נשמות ישראל הן מושרשין בתורה כנודע שכל אחד יש לו אות בתורה, ובהתרחקו מן הבורא ברוך הוא נפסק חלקו משורש התורה, ועל ידי תיקון ראש השנה ויום הכיפורים שב החלק של כל אחד מישראל אל התורה, ויש לו אז בחינת עליה אל התורה, שעל כן אחר יום הכיפורים חג הסוכות שהוא צלא דמהימנותא החופה ומגין על ישראל על ידי תיקון שהיה להם ביום הכיפורים.

ונקרא יום אחרון של חג 'שמחת תורה', שהוא שמחה לתורה עילאה, ששבו ועלו אצלה ונתקרבו כל חלקי שרשי נשמות ישראל ונתאחדו בה, כי כל אחד שב על ידי תיקון הזמן של המועדים להתורה שממש שורש נשמתו. ועל כן המנהג שכל ישראל עולה לתורה ביום שמחת תורה, שבאמת אז עולין להתורה ברוחניות גם כן, שמקרבין שורש נשמתו וחלק אלקי שבהן להתורה שממש שורש נשמתו כמבואר, כנודע שיש ס' רבוא אותיות לתורה כמספר שרשי נשמות ישראל".

לקראת חג הסוכות הבא עלינו לטובה, דבר בעתו מה טוב להתבונן בקשר שבין חג הסוכות לשמיני עצרת. מצד אחד משמע שהם שני חגים שאינם קשורים זה בזה, שהרי חג הסוכות הוא רק שבעה ימים, כמו שכתוב (ויקרא כג-מב): "בסוכות תשבו שבעת ימים". וכן כתוב (במדבר כט-לב): "ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג לה' שבעת ימים".

והנה אחרי חג הסוכות כתוב (שם לה): "ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו, והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פר אחד איל אחד". משמע שהוא רגל בפני עצמו, וראיה לדבר שהרי בשמיני עצרת אין מצוה לשבת בסוכה. זאת ועוד שאנו מברכים עליו בקידוש ליל שמיני עצרת ברכת "שהחיינו", ואין אנו סומכים על מה שבירכנו "שהחיינו" בליל ראשון של חג הסוכות. וכן שנינו בגמרא (ראש השנה ד:): "שמיני עצרת רגל בפני עצמו".

אך מצד שני אנו רואים שיש קשר בין שמיני עצרת לחג הסוכות, שהרי הכתוב מכנה את החג "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", דהיינו היום השמיני של חג הסוכות. וכן משמע ממה ששנינו בגמרא (סוכה נה:): "הני שבעים פרים [שמקריבים בחג הסוכות] כנגד מי, כנגד שבעים אומות. פר יחיד [שמקריבים בשמיני עצרת] למה, כנגד אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, 'ליום אחרון' אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך". הרי מבואר כי שמיני עצרת הוא היום האחרון של חג הסוכות.

וכן משמע ממה שפירש רש"י (במדבר כט-ל): "פר אחד איל אחד. כנגד ישראל [שהם גוי אחד בארץ], התעכבו לי מעט עוד. ולשון חיבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד",

ג): "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה". הנה כי כן ממה שאנו רואים כי כל חכמי וגדולי ישראל יצאו מגדרם להביע שמחתם הגדולה בשמחת בית השואבה, נשכיל להבין שניסוך המים על המזבח בחג הסוכות לא היה דבר פשוט אלא ענין נשגב מאד, ואמנם כן בתלמוד ירושלמי (סוכה פ"ה ה"א) מבואר כי בשאיבת המים לנסך על המזבח היו שואבים גם רוח הקודש:

"אמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמה בית שואבה, שמשם שואבים רוח הקודש, על שם ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה". עוד אמרו (שם): "יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש, ללמדך שאין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח, מאי טעמא, (מלכים ב-ג) והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלקים".

שמחה ונחמה לבכיים של המים התחתונים "אֲנִי בְּעֵינַי לְמַהּוֹי קֶדֶם מַלְכָּא"

והנה מדברי חכמינו ז"ל אנו למדים שהטעם לשמחה הגדולה בניסוך המים על המזבח בחג הסוכות, הוא משום שזהו פיוס למים התחתונים שבכו בעת הבריאה על שנתפרדו מהמים העליונים ונתרחקו מאת ה', כמו שפירש רש"י על הכתוב (ויקרא ב-ג): "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך". ופירש רש"י: "מלח ברית, שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג".

ומקור הדבר במדרש שהביא רבינו בחיי (פרשת ויקרא שם) אחרי שהביא לשון רש"י: "וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים... אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו... אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם... ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים".

ענין בכיית המים התחתונים על שנתרחקו מאת ה' מבואר גם כן בתיקוני זוהר (תיקון ה' יט): "וּמַחְלֻקָתָהּ הָאֵי דְאֵהוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, בְּגִין דְּמִים תְּתָאִין אֵינֻן בּוֹכִין וְאֶמְרִין אֲנִי בְּעֵינַי לְמַהּוֹי קֶדֶם מַלְכָּא עֲלֵת הַעֲלֻת וּבָעֵן לְסַלְקָא לְעִילָא". פירוש, "ומחלוקת זו שהיא לשם שמים, משום שמים תחתונים הם בוכים ואומרים, אנו רוצים להיות לפני המלך שורש כל השרשים ואנו רוצים לעלות למעלה".

אמנם עדיין צריך ביאור, שהרי ביום הכיפורים כבר זכו ישראל לכפרה, כמו שמבטיח לנו הכתוב הבטחה ברורה (ויקרא טז-ל): "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", מדוע אם כן המתינו לסיים את קריאת כל התורה רק אחרי חג הסוכות בשמיני עצרת.

ואפשר ליישב שאלה זו בפשיטות, על פי מה שידוע החידוש הנפלא של ה"קדושת לוי" (פרשת וילך), כי בימים הנוראים עושים ישראל תשובה מיראה מאימת יום הדין, אשר כפי המבואר בגמרא (יומא פו): זדונות נעשות כשגגות, ואילו בחג הסוכות עושים תשובה מאהבה שזדונות נעשות כזכויות, לכן ממתינים עד אחרי חג הסוכות שכבר עשו גם תשובה מאהבה, שאז אפשר לשמוח באהבה בשמחת התורה, אמנם כדרכה של תורה עדיין יש מקום לבאר ענין זה באופן אחר.

"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"

נקדים מה שראוי להתבונן עוד בשמחה המיוחדת שאנו חוגגים בחג הסוכות זמן שמחתנו, הלא היא "שמחת בית השואבה" אשר חכמינו ז"ל מעידים (סוכה נא): "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו... ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה... חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם [בפני העם] באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות".

ובגמרא (שם נג): "תניא אמר רבי יהושע בן חנניה, כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתייה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה".

והנה ראשית כל ראוי לדעת, שהשמחה הגדולה של "שמחת בית השואבה" היתה על שאיבת המים בחג הסוכות כדי לנסכם על המזבח עם קרבן התמיד, כי בעוד שבכל ימות השנה היו מביאים יין לנסך על המזבח עם כל הקרבנות, הרי שבשבעת ימי חג הסוכות היו מנסכים עם התמיד של שחר מלבד ניסוך היין גם ניסוך המים, כמו ששינינו בגמרא (יומא כו): "אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר". וכן כתב הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ה ה"ו): "כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח, ודבר זה הלכה למשה מסיני, ועם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדו".

בגמרא (סוכה מח): מבואר שאנו למדים שצריך לשאוב המים לניסוך על המזבח בשמחה ממקרא שכתוב (ישעיה יב-

אלקי יעקב וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב-יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר (שם כד-ט) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר (שם כח-יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל".

וביאר האלשיך הקדוש פרשת בחוקותי (ויקרא כו-ג ד"ה או יאמר), כי בית המקדש הראשון שהיה בזכות אברהם אבינו שלטו בו האויבים משום שיצא ממנו ישמעאל, וכן בית המקדש השני שהיה בזכות יצחק אבינו שלטו בו האויבים משום שיצא ממנו עשו, אבל בית המקדש השלישי שיבנה בזכות יעקב אבינו שהיתה מיטתו שלימה יתקיים לנצח נצחים.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי הגר"א שבחג הסוכות יבנה בית המקדש השלישי, שהרי מכיון שחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו אשר בזכותו יבנה בית המקדש השלישי, הזמן גורם שיבנה בו בית המקדש השלישי. וזהו שאנו מתפללים בברכת המזון לחג הסוכות: "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת".

בסוכה יש קדושת בית המקדש לכן נאמר בה "במקום אשר יבחר"

מה נפלא לצרף לדברי הגר"א מה שמבואר בספרים הקדושים, כי בסוכה יש מעין קדושת בית המקדש, כמו שכתב ב"תפארת שלמה" (סוכות ד"ה שבעת) לפרש מקרא שכתוב בחג הסוכות (דברים טז-טז): "שבעת ימים תחוג לה' במקום אשר יבחר", ולכאורה קשה שהרי הביטוי "במקום אשר יבחר" נזכר כמה פעמים בתורה על בית המקדש, כגון (דברים יב-יד): "כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך". וכן (שם טז-ב): "וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם", אם כן איך שייך ביטוי זה על מצות סוכה, ומתרץ בלשון קדשו:

"כי הסוכה היא מלאה ברכת ד' כמו בית המקדש, וכן סכ"ך גימטריא מאה, למאה ברכאין, וכמו (סוכה ט) שחל שם שמים על החגיגה כך חל על הסוכה, והוא שרמז הכתוב שבעת ימים תחוג לד' אלקיך במקום אשר יבחר, והוא הסוכה שהוא כמו בית המקדש אשר בחר ה', שממש תצא הברכה על ישראל אמין".

רעיון נשגב זה שהסוכה יש לה קדושת בית המקדש מבואר גם ב"שיח שרפי קודש" (סוכות אות ה) בשם הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע, שביאר הטעם שלא מצינו בשום מצוה שהקפידו לעטרה ולקשטה כמו במצות סוכה, כמבואר בגמרא (שבת כב): "סככה כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין,

אמנם ענין בכיית המים התחתונים צריך ביאור: (א) הלא אחד מיסודות האמונה הוא (ישעיה ו-ג): "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", הנה כי כן מה להם למים התחתונים לבכות "אנן בעיין למהוי קדם מלכא", הלא גם בעולם הזה הם עומדים לפני הקב"ה. (ב) כיון שברא הקב"ה את המים התחתונים שיהיו למטה, מי הוא זה אשר יבוא אחרי המלך לבקש ממנו לשנות סדרי בראשית. (ג) צריך להבין מדוע התיקון הוא דוקא בחג הסוכות על ידי ניסוך המים על המזבח.

החידוש של הגר"א כי בחג הסוכות יבנה בית המקדש השלישי

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי הקדמה יקרה שמצינו בדברות קדשו של הגר"א מוויילנא זי"ע, שבישר לנו בשורה טובה ישועה ונחמה שבחג הסוכות יבנה בית המקדש השלישי, כמו שכתב ב"אבן שלמה" (פרק יא אות א):

"ארבעה עניני גאולה יהיו בארבעה פרקים [פסח, עצרת, ראש השנה, חג הסוכות] שהעולם נידון [בהם] (ר"ה טז), בפסח יגאלו מהשעבוד, ובראש השנה תהיה גמר הדין באויבי ה', בעצרת יהיה קבוץ גלויות על ידי משה רבנו ע"ה, ובסוכות בנין בית המקדש".

ונראה להביא סימוכין לדברי הגר"א שבית המקדש השלישי יבנה בחג הסוכות, ממה שדרשו בגמרא (פסחים ה.) שבזכות מצות סוכה שנקראת "ראשון", כמו שכתוב (ויקרא כג-לט): "ביום הראשון שבתון", יזכו לבנין בית המקדש שנקרא ראשון, כמו שכתוב (ירמיה יז-ב): "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", ובזכות מצות לולב שנקראת "ראשון", כמו שכתוב (שם מ): "ולקחתם לכם ביום הראשון", יזכו לשמו של משיח שנקרא "ראשון", כמו שכתוב (ישעיה מא-כז): "ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן".

ויש להוסיף עוד מקור נפלא לכך שבחג הסוכות יבנה בית המקדש השלישי, ממה שהביא הטור (או"ח סימן תיז) בשם אחיו הרב יהודה סדר התחלקות שלושת הרגלים כנגד שלושת אבות הקדושים: "פסח כנגד אברהם, דכתיב (בראשית יח-י) לושי ועשי עוגות, ופסח היה, שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לג-י) [ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית] ולמקנהו עשה סוכות".

והנה ידוע שבית המקדש השלישי יבנה בזכות יעקב אבינו, כמו ששינינו בגמרא (פסחים פח): "מאי דכתיב (ישעיה ג-ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית

**הגילוי הנפלא של הגר"א מווילנא זי"ע:
בחג הסוכות יבנה בית המקדש השלישי**

**הביאור על כך לפי הטור שחג הסוכות
הוא כנגד יעקב אבינו שבית המקדש השלישי יבנה בזכותו**

**ביאור ענין שמחת בית השואבה על ניסוך המים
שיש בזה נחמה למים התחתונים הבוכים שנתרחקו מאת ה'**

**שפת אמת: "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה",
עפר הארץ מכסה על בארות המים של התורה הקדושה**

ותלה בה אגוזים, אפרסקין, שקדים, ורמונים, ופרכילי ענבים, ועטרות של שבילים, יינות, שמנים וסלתות, אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג.

ולכאורה קשה שהרי בגמרא (שם קלג:) דרשו מה שכתוב בשירת הים (שמות טו-ב): "זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה", אם כן מדוע דקדקו במצות סוכה להתנאות בה לפני הקב"ה יותר מכל שאר המצוות שיש גם בהן ענין של הידור מצוה.

וביאר בדברי קדשו על פי מה

שתרגם אונקלוס מה שאמרו ישראל בשירת הים: "זה אלי ואנוהו, ואבני ליה מקדשא". פירוש, אבנה לו להקב"ה בית המקדש, כי "ואנוהו" הוא מלשון "נוה" ודירה. נמצינו למדים מפסוק "זה אלי ואנוהו" שתי דרשות, דרשה אחת "התנאה לפניו במצוות", ודרשה אחת "אבנה לו בית המקדש".

והנה הסוכה יש בה מעין קדושת בית המקדש, כמו שדרשו בגמרא הנ"ל: "כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר (ויקרא כג-לד) חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה'", נמצא לפי זה כי בסוכה משתלבים שני הפירושים על "זה אלי ואנוהו", הפירוש של הגמרא "התנאה לפניו במצוות", והפירוש של תרגום אונקלוס "ואבני ליה מקדשא", שהרי הסוכה יש בה מעין קדושת בית המקדש, לכן מדקדקים להתנאות לפני הקב"ה במצות סוכה יותר מכל המצוות.

ונראה כי זהו המקור למה שהביא בנו ה"ש משמואל" שקדושת הסוכה היא מעין קדושת בית המקדש, וכמו שכתב (סוכות שנת תרע"ח):

"והנה סוכה איתא בספרים שהיא דוגמת בית המקדש, וכן גימטריא שלה היא צירוף שני השמות הידועים [הוי"ה אדנ"י] והוא צירוף עליונים ותחתונים, וזהו דוגמת בית המקדש, וידוע עוד בדברי המקובלים שהסכך והדפנות וקרקעית הסוכה כולם רומזים לשמות הקדושים. ובש"ס כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, ועל כן האויר שלה איננו מגשם כל כך, ועל כן מצוה זו מסוגלת לרוח הקודש, כעין המקדש שמשם שואבין רוח הקודש".

לפי האמור הרי זה עולה בקנה אחד עם דברי הגר"א, שעתידי הקב"ה לבנות את בית המקדש השלישי בחג הסוכות, וכמו שביארנו כי חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו שבית המקדש השלישי יבנה בזכותו, הנה כי כן על ידי שנקיים כהלכתה מצות סוכה שיש לה מעין קדושת בית המקדש, יבנה לנו הקב"ה את בית המקדש השלישי, שאז נזכה לשבת בצילו של הקב"ה, כמו שכתוב "וסוכה תהיה לצל יומם למחסה ולמסתור מזרם וממטר".

אין משיח בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות לגלות בעולם את חלק התורה שלהן

בדרך זו במסילה נעלה לבאר בכייתם של המים התחתונים בכל השנה שגם הם רוצים להתקרב לפני הקב"ה, ושמחתם הגדולה בחג הסוכות כשמנסכים אותם על המזבח, על פי מה שכתב הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל חידוש גדול בשו"ת "טוב טעם ודעת" (מהדורא תניינא הקדמה), שהגאולה העתידה תלויה בגילוי של כל חידושי התורה של לומדי התורה בכל דור ודור.

ופירש לפי זה כמין חומר מה שאמר שלמה המלך (קהלת יב-ב): "ויותר מהמה בני היזהר עשות ספרים הרבה אין קץ". פירוש, היזהר והשתדל לעשות ספרים הרבה של חידושי תורה, והסיבה לכך היא "אין קץ", משום שעדיין לא זכינו לקץ הגאולה העתידה, שהיא תלויה בגילוי של כל חידושי התורה, והוסיף להביא סימוכין לכך בלשון קדש:

"והנה זה מפורש בדברי מלאכי הנביא (מלאכי ג-כב), זכרו תורת משה עבדי אשר צייתי אותו בחורב וכו', הנה אנכי

ריבוא אותיות התורה, שרוחניות התורה הם נשמות ישראל, והדור שקיבלו את התורה הם היו שישים ריבוא הנשמות, ואחר כך הדורות הבאות אחריהם הם כולם ענפים מהם". וכתב ה"מגלה עמוקות" (אופן קפו) כי ענין זה רמוז בשם ישראל נוטריקון י'ש ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, לרמז שכל אחד מישראל הוא ממש כנגד אות אחת בתורה.

הנה כי כן כאשר נתבונן נראה כי ב' הענינים, (א) מה שאמר שלמה המלך "עשות ספרים הרבה אין קץ", שצריך לעשות

ספרים הרבה לגלות חידושי תורה בעולם כדי לקרב את הקץ של הגאולה העתידה, (ב) מה שאמרו חכמינו ז"ל "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף", קשורים זה בזה בקשר אמיץ בל ימוט, כי לפני הגאולה צריכה כל נשמה מישראל לרדת בעולם הזה כדי לגלות את חלקה בתורה, נמצא ששני הדברים עולים בקנה אחד כפתור ופרח.

המים התחתונים הם חלקי התורה שצריכים להתגלות לפני הגאולה העתידה

הבה נמשיך בדרך סלולה זו לבאר ענין בכיית המים התחתונים ושמחתם הגדולה בחג הסוכות, על פי מה שמצינו בפרשת תולדות שהתורה הקדושה מתארת את העבודה העצומה שהשקיעו האבות הקדושים לחפור בארץ בארות מים, ועל התנגדות הפלשתים שסתמו את הבארות, ועל עבדי אבימלך שגזלו מיצחק אבינו את בארות המים, עד שהצליח בסופו של דבר לחפור באר מים חיים אשר לא רבו עליה (בראשית כו-יח):

"וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם, ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים, ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו, ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה, ויעתק משם ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

אנו צריכים ללכת בדרכי האבות הקדושים לחפור בארץ כדי לגלות בארות מים של התורה הקדושה

"המים התחתונים" הטמונים במעמקי האדמה בוכים, שגם הם רוצים להתגלות לפני ה' כמו "המים העליונים"

הגילוי הנפלא של מהרש"ק: "עשות ספרים הרבה אין קץ" הגאולה תבוא רק אחרי שיתגלו כל חידושי התורה

שמיני עצרת הוא כנגד הגאולה העתידה שאז יקיים הקב"ה הבטחתו "תורה חדשה מאתי תצא"

שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' וכו', והכוונה מפורש כדברינו, דאם יזכרו תורת משה עבדי וכו', אז תיכף הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא, ומוכח להדיא דבזכרון תורת משה רבינו תלוי ביאת אליהו שיבא במהרה בימינו, ולכך בצאת כל ספר וספר כדת, הוא התקרבות הגאולה".

ונראה להביא חיזוק לחידוש נשגב זה, ממה ששנינו בגמרא (נדה יג:): "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר (ישעיה נז-טו) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי". ופירש רש"י: "גוף, שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים. כי רוח, הרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם, יעטוף מעכב את הגאולה".

והנה ידוע שכל אחד מישראל יש לו חלק מיוחד בתורה, כמו שתיקנו לומר בתפלות לשבת: "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך". וכתב ב"חסד לאברהם" למקובל האלקי רבי אברהם אזולאי זצ"ל זקנו של החיד"א (מעין ב נהר כא): "ובכל נשמה ונשמה יש לה בחינה ידועה בתורה שאי אפשר שתתגלה על ידי זולתה, אלא אותה הנשמה תגלה אותם הסודות, ובעוד שאותה הנשמה לא גילתה אותם הסודות, אין הקב"ה מגלה אותם לצדיקים כלל זולתי למשה רבינו ע"ה". ונראה שזהו המקור למה שכתב נכדו החיד"א ב"דבש לפי" (מערכת ח אות ד): "האחרונים יכולים לחדש מה שלא יכלו לחדש הראשונים, כי עדיין לא הגיע זמן החידוש ההוא".

וזהו שהביא השל"ה הקדוש (פרשת קרח תורה אור אות א): "ודע כי מספר בני ישראל היו שישים ריבוא, ואמרו המקובלים שהם שישים ריבוא נשמות היוצאות משישים

בחירה לבחור בטוב או להיפך ח"ו, וגם כדי שיצטרך לעמוד בתורה, שבזכות התורה יוכל להתגבר על היצר הרע, לכן "ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה". פירוש שיקוו מי התורה להיות מוסתרים ומכוסים בתוך הארץ, וכלפי חוץ תראה רק היבשה, שהיא עפר האדמה החומרית המכסה על פני המים הרוחניים, עד שיבוא האדם ויחפור בתוך הארציות על ידי יגיעת התורה, כדי לגלות את באר מים חיים אור התורה המוסתר בפנימיות הארץ.

לפי זה מבאר ה"שפת אמת" הענין שחפרו האבות הקדושים בארציות החומרית, כי רצו לגלות "באר מים חיים" אור ה' ואור התורה הטמונים במעמקי האדמה, אמנם הפלשתים שהם רמז על כוחות הטומאה סתמום בעפר כדי למנוע את גילוי אור התורה. אך בסופו של דבר הצליחו האבות למצוא באר מים חיים, וסללו בכך את הדרך לכל ישראל עד סוף כל הדורות, שבכל פעם שיתייגע איש ישראל לחפור בארציות העולם, יזכה לגלות "באר מים חיים", אורות גנוזים של תורה שהטמין הקב"ה במעמקי האדמה. אלו תוכן דבריו הקדושים.

הנה כי כן ירווח לנו להבין לפי זה דברי הרמב"ן, מדוע דוקא החפירה של הבאר השלישית שהיא כנגד בית המקדש השלישי הצליחה בלי שום מניעות, כי יש בזה רמז נפלא שכאשר נזכה לגלות בעקבתא דמשיחא את המים התחתונים שהם חלקי התורה שעדיין נשארו גנוזים באדמה נזכה לבנין בית המקדש השלישי.

המים התחתונים הם חלקי התורה שעדיין גנוזים במעמקי האדמה

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין כל הענין של המים התחתונים, שהם בוכים כפי שהביא רבינו בחיי בשם המדרש "אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו", ולפי האמור הביאור בזה, כי "המים העליונים" הם חלקי התורה שנמשלה למים, שהוריד הקב"ה לישראל מן השמים בשעת מתן תורה.

אך לעומת זה "המים התחתונים" הם חלקי התורה הטמונים עדיין במעמקי האדמה ומכוסים בארציות העולם הזה, שעליהם אמר הקב"ה במעשה בראשית "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה", לכן הם בוכים ומתפללים לפני הקב"ה שגם הם יזכו להתגלות על פני הארץ שיעסקו בהם ישראל, ועל ידי זה יזכו לעלות עם כל חלקי התורה שעולים לריח ניחוח לעמוד לפני הקב"ה שמתעטר בתורתם של ישראל.

הנה כי כן ירווח לנו להבין השמחה הגדולה של המים התחתונים בניסוך המים על המזבח בחג הסוכות, כי היות שחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו שבזכותו יבנה בית

ותמה הרמב"ן לשם מה הרחיב הכתוב לספר על הבארות אשר חפר יצחק, שבהשקפה ראשונה אין בזה ענין מיוחד וכבוד גדול ליצחק. וביאר הרמב"ן כי שלש הבארות שחפרו עבדי יצחק הן כנגד שלושת בתי המקדש, לכן בשתי הבארות הראשונות "עשק" "שטנה" היתה מריבה בין רועי גרר לרועי יצחק, כי הן כנגד שני בתי מקדשות שנחרבו בעוונותינו הרבים, אבל הבאר השלישית "רחובות" שלא רבו עליה היא כנגד בית מקדש השלישי שיתקיים לנצח.

ונראה להרחיב הביאור בזה על פי מה שכתב ה"שפת אמת" (פרשת תולדות תרל"ג) בשם זקינו הגה"ק בעל "חידושי הרי"ם" זי"ע לבאר ענין האבות שחפרו הבארות: "אדוני אבי זקני מורי ורבי ז"ל הגיד בענין הבארות שחפרו אבותינו, להסיר החיצוניות למצוא הארה הגנוזה, שבכל מקום יש נקודה פנימיות".

והוסיף ה"שפת אמת" (שם שנת תרמ"ז) לבאר באופן נפלא דברי זקינו ה"חידושי הרי"ם" זי"ע, על פי מה שמצינו במעשה בראשית כי בתחילת הבריאה היתה כל הארץ מלאה מים, כמו שכתוב (בראשית א-ב): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". אלא שאחר כך ביום השלישי למעשה בראשית כתוב (שם ט): "ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן".

מבאר ה"שפת אמת" הכוונה בזה, לפי מה שמבואר במדרש שהקב"ה ברא את העולם על ידי שהסתכל בתורה, כמו שמפרש המדרש (ב"ר א-א): "בראשית ברא אלקים, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה... היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה, היאך כמה דאת אמר (משלי ח-כב) ה' קנני ראשית דרכו". וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת תרומה קסא): "זַכָּאִין אֵינּוּן כָּל אֵינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵייתָא, בְּגִין דְּכַד בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלָמָא אֶסְתַּכַּל בָּהּ בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלָמָא". פירוש, "אשרי כל אלו העוסקים בתורה, לפי שכשברא הקב"ה את העולם הסתכל בתורה וברא את העולם".

הנה כי כן מכיון שהעולם נברא על ידי התורה שנמשלה למים, כמאמר הגמרא (תענית ז): "ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים", לכן היתה כל הארץ מלאה מים מהתורה שנבראה בה, ועל כך נאמר "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", שהוא ענין התגלות הקב"ה באור התורה בלי שום הסתר פנים כמו שהיא בשמים.

אולם הלא תכלית הבריאה היא שלמטה בארץ יהיו אור ה' ואור התורה מוסתרים בתוך הארציות, כדי שתהיה לאדם

עצרת, לעשות בכך פועל דמיון לגאולה העתידה שאז יגלה לנו הקב"ה מלמעלה תורה חדשה שעדיין לא נתגלתה בעולם.

מה נפלא להביא סימוכין לרעיון נשגב זה ממה ששנינו בגמרא (תענית ז'): "גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה". ופירש ב"עבודת ישראל" (לשמיני עצרת) הכוונה בזה:

"נרמז בכאן על יום חג שמיני העצרת, וכינו אותו בשם יום הגשמים על שם שמברכים בו מוריד הגשם ונעשה בחינת גשמים יורדין, ואיתא במדרש תנחומא (פרשת פנחס אות טו) שהיה מהראוי להיות שמיני עצרת אחר החג חמישים יום כשם שיש מפסח ועד עצרת, אלא אמר הקב"ה חורף הוא ואינן יכולין להניח בתיאם לבוא לכאן, אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת, מנין ממה שקראו בענין (במדבר כט-לה) ביום השמיני עצרת וכו' עכ"ל.

ומזה נבין בדעתנו שיש בידינו לתקן התיקונים מיום ראשון לסוכות עד שמיני עצרת, כמו שאנו מתקנים מפסח ועד עצרת בימי ספירה לתקן עץ החיים, ומסתמא דרך אחד לימים אלו ואלו למביני מדע. ומהראוי היה גם כן לתקן זה בשבעה שבועות, אלא שחס הקב"ה עליהם כנ"ל במדרש, ולזה רמזו חז"ל גדול יום הגשמים, היינו שמיני עצרת, כיום שניתנה בו תורה שהוא חג השבועות".

לפי דברינו יומתק להוסיף הביאור בזה, על פי הידוע כי ירידת הגשמים היא על ידי שעולים תחילה אדים מן המים שבארץ, כמו שכתוב (בראשית ב-ו): "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה". נמצא לפי זה כי על ידי שאנו מעלים בחג הסוכות את המים התחתונים בניסוך המים בחג הסוכות שהם חלקי התורה שצריכים להתגלות לפני הגאולה, אנו זוכים אחר כך בשמיני עצרת ליום הגשמים, שהקב"ה מוריד לנו מלמעלה הארה מהתורה החדשה שהוא עתיד ללמד אותנו בגאולה העתידה.

היוצא לנו מכל זה שמצד אחד שמיני עצרת הוא היום השמיני לחג הסוכות, אבל מצד אחד הוא רגל בפני עצמו, כי בזכות העבודה של שבעת ימי חג הסוכות בניסוך המים כדי לנחם את המים התחתונים, אנו זוכים בשמיני עצרת להארה היורדת מן השמים בתורה החדשה שעתיד הקב"ה לישראל בבחינת "תורה חדשה מאתי תצא".

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שתיקנו חכמינו ז"ל בשמיני עצרת לסיים את קריאת כל התורה מ"בראשית" עד "לעני כל ישראל", ולשמוח בשמחת התורה, כדי לעשות בכך פועל דמיון שכבר נזכה בגלות זו לסיים כל חלקי התורה הגנוזים עדיין באדמה, ועל ידי זה נזכה לשמוח גם בשמחת התורה החדשה שעתיד הקב"ה לגלות לנו בגאולה העתידה במהרה בימינו אמן.

המקדש השלישי, והרי כבר נתבאר שהגאולה העתידה תבוא רק אחרי שיתגלו כל חידושי התורה שעדיין לא נתגלו בעולם שהם בבחינת "המים התחתונים", לכן על ידי שאנו מנסכים בחג הסוכות מים על המזבח, כדי לעשות בכך פועל דמיון שנוזח לגלות את כל חלקי התורה שהם המים התחתונים הגנוזים עדיין במעמקי האדמה, נזכה לגאולה שלימה ולבנין בית המקדש השלישי בחג הסוכות.

והנני מוסיף נקודה יקרה לבאר לפי זה, מדוע מתגלים המים התחתונים דוקא בחג הסוכות ולא בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, הביאור בזה שהרי הלוחות הראשונים שניתנו אחרי מתן תורה חג השבועות נשברו בחטא העגל, והקב"ה נתרצה לישראל לתת להם את הלוחות השניים בראש חודש אלול, ומשה רבינו ירד בסוף ארבעים יום ביום הכיפורים שאמר לו הקב"ה "סלחתי כדברך", לכן דוקא בחג הסוכות שהוא אחרי שנתרצה הקב"ה לישראל במחילת עוונות, ראויים הם ישראל שיתגלו להם המים התחתונים, שהם חלקי התורה שעדיין לא נתגלו בעולם, כדי שיזכו לבנין בית המקדש השלישי בחג הסוכות.

"שמיני עצרת" הוא כנגד "תורה חדשה מאתי תצא"

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה הטעם שהוסיף לנו הקב"ה לחג הסוכות את שמיני עצרת, שמצד אחד הוא היום השמיני לחג הסוכות, ומצד אחד הוא רגל בפני עצמו המיוחד דוקא לייחוד שבין הקב"ה לישראל לבדם, וכמו שפירש רש"י: "פר אחד איל אחד, כנגד ישראל [גוי אחד בארץ], התעכבו לי מעט עוד. ולשון חיבה הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד".

לפי האמור יש לומר הביאור בזה על פי מה שאומר הקב"ה (ישעיה נא-ד): "כי תורה מאתי תצא". דרשו על כך במדרש (ויק"ר ג-א): "אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא". וכן מבואר במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה כו רמז תכט): "עתיד הקב"ה להיות יושב בגן עדן ודורש, וכל הצדיקים יושבים לפניו, וכל פמליא של מעלה עומדים על רגליהם, וחמה ומזלות מימינו של הקב"ה, ולבנה וכוכבים משמאלו, והקב"ה יושב ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן על ידי משיח".

הנה כי כן יאירו עינינו להבין הקשר הנפלא בין חג הסוכות, שבו אנו מנסכים את המים על המזבח, כדי לגלות את המים התחתונים חלקי התורה התלויים בישראל שכל אחד יגלה בעולם את חלקו בתורה, אולם מיד אחר כך הוסיף לנו הקב"ה את שמיני

להורדת המאמרים shvilei.com

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com